

In Memoriam Hans Esselink

Op 30 augustus 2008 overleed plotseling Hans Esselink (geboren 8 oktober 1954), één van de oprichters van de – wat toen nog heette – Werkgroep Roofvogels Noord-Nederland (WRNN). Het jaar was 1982. De roofvogelstand begon net wat aan te trekken, na in de jaren zestig en zeventig in een diep dal te zijn geraakt vanwege het gebruik van organische chloor- en kwikverbindingen in de landbouw. Dit herstel leidde vrijwel onmiddellijk tot vervolging van roofvogels. Deze onfrisse praktijken zinden Hans niets, en samen met onder meer Johan Bos, Johan Krol, Onno Plantinga, Jan Schipperijn, Albert Seubring en Bert Takman werd de WRNN opgericht. Een losvaste groep, niet gehinderd door oprichtingsstatuten, notulen of ander papieren ongerief, maar bestaande uit enthousiaste mensen die roofvogels (en eigenlijk alles wat met natuur had te maken) aan het hart gebakken lagen. Mijn eerste ontmoeting met Hans dateert van 1983. Broedvogels inventariserend voor de provincie Drenthe in de omgeving van Emmen en Coevorden hadden we een aantal roofvogelnesten gevonden waarvan de jongen nodig geringd moesten worden. Wat volgde bleek in later jaren het vaste patroon te zijn. Op het afgesproken tijdstip geen Hans te bekennen. Een uur te laat kwam hij aanzetten met Willem van Manen in zijn kielzog, een stil jongetje met lang sluijk haar, dat – naar al snel duidelijk werd – een verbazingwekkende klimmer was. Hans zelf in vol ornaat, dat wel, overall aan, klimgordel om, klimsporen aan de voeten, sigaar in het hoofd; zo stampte hij na afloop ook de plaatselijke snackbar binnen om frikandellen en patat te bestellen. “Eerst even bellen”, was zijn eerste zin. De aanvankelijke irritatie werd in geen tijd door Hans’ praatkunst en charme omgezet in een memorabele trip langs roofvogelnesten, waarbij Willem het meeste klimwerk deed en Hans het palaver verzorgde; als hij al de nestboom instampte, dan steeds met sigaar. Ook als dat een scheefstaande wiebellariks betrof.

Hans halverwege een scheefstaande lariks, op weg naar sperwernest met 5 jongen op 14 m hoogte, bij het Ermerzand (een recreatiecomplex ten zuidwesten van Emmen), 3 juli 1983 (Rob Bijlsma).

ROOFVOGELFORMULIER

BROEDPAAR GEGEVENS

Algemene gegevens											
soort <i>Sperwen</i>				atlas-blok				code			
plaats <i>Noord-Barger Bos - Emmen</i>						(ring) datum <i>3.7.83</i>		mislukt		ruipen.verz.	
----- <i>vuk 236</i> -----											
Broedbiologische gegevens											
p		r.a.		a.u.		r.a.		a.u.		verz.	
1		E		0		1		e		idatum	
ringer <i>HE</i>				notulist <i>OB</i>				leefrijd' nummer			
ringnummer		ges.		v.lt.		kl.d.vl.p.		st.p.		bijz.	
♂		♀		♂		♀		♂		♀	
1211482		♀		13		50		35			
1211483		♀		2		40		30			
1211484		♀		11		25		15			
1211485		♂		10		60		50			
1211486		♂		50		65		50			
} <i>3 vuk oud.</i>											
Horstgegevens											
horstnummer		boomsoort <i>fiinspa</i>				oud		nieuw		voorm.gebruik	
										afstand h.v.j.	
ligging <i>Op 3 zijt tegen stam</i>								afges.v. h.n.		afs.st.	
								hgt. in b.		onder top	
								63		84	
nestmateriaal		oud <i>larix, enkele fiinspa + rooik</i>									
nieuw											
komvoering		<i>Schors v. larix</i>									
doorsnee		lang		dwars		dikte		kom		afstanden	
70		40		20		1. x b.		diepte		bosr. 1	
										bosr. 2	
										bosp.	
										zandw.	
										hard.w.	
bijzonderheden				bebouwing type bebouwing							
Biotopgegevens											
		aspect				bepalende srt.				overige srt.	
1e booml.		<i>fiinspa als larix</i>								leeft.	
2e booml.		<i>gr. du</i>								d	
struikl.										h	
kruidl.										o	
										hoogte	
										1	
bijzonderheden											
Voedselgegevens											
Voedsel op horst											
voedsel in omgeving											

Roofvogel formulier zoals in 1983 in gebruik, met daarop een door Hans geringd sperwerbroedsel in het Bargerbos bij Emmen, 3 juli 1983.

Het afgebeelde formulier stamt van die trip op 3 juli 1983, en betreft een door Hans beklommen sperwernest in een fijnspar met vijf jongen, gesekst als mannetjes (gezien ringmaten en mijn opschrijfboekje); door de notulist zijn daar drie vrouwen en twee mannen van gemaakt. De genomen maten zijn niet vergelijkbaar met wat we tegenwoordig doen. De kwantificering van habitatvariabelen laat zien dat we toentertijd geïnteresseerd waren in de habitatkeus van roofvogels. Voor zover ik weet zijn de gegevens vanaf 1983 op formulier gekomen (althans in mijn bezit) en daarmee bewaard gebleven. Goede administratie voeren was minder vanzelfsprekend dan nu het geval is, en het materiaal dat bij Hans werd gedeponneerd, liep een grote kans (lees: 100%) mettertijd te verdwijnen. Dat proces begon al in zijn auto, of het nu een Lelijke Eend of Renaultje 4 was. Tien tegen één slingerden overal formulieren, ordners, klimspullen, zakjes met veren en niet-uitgekomen eieren rond. Doordat ze soms wekenlang in de auto bleven liggen, hadden de rotte eieren de neiging – zeker bij warm weer – te ontploffen. Niemand keek echt op van het bescheiden “pop” waarmee een ei openbarste, al leverde de vrijkomende rottingsgeur uiteraard wel het nodige, niet-malse commentaar op. Die auto’s van Hans waren overigens een verhaal apart. De vleesgeworden chaos, soms zodanig doorgerot dat je tussen de vloerbalken door de straat kon zien. Eén van zijn Renaultjes startte je door de contactdraadjes tegen elkaar te vonken. Johan Bos vertelde het verhaal dat ze eens in Drenthe, na het controleren van een sperwernest, over een zandweg bij Tynaarlo crossten en daar werden aangehouden door de politie. “Toen de stofwolken opklaarden zag je meteen aan de gezichten van de ambtenaren in functie: dit wordt leuk – een duidelijke nominatie voor wrak van de maand. Meteen werd er versterking opgeroepen en al gauw waren we door het halve korps van Zuidlaren omsingeld. Ons vervoermiddel werd aan een grondig onderzoek onderworpen, en je zag gaandeweg de frustratie in de controleurs toenemen: er waren geen grote technische mankementen te vinden. Dus lieten we een dozijn agenten vol verbazing achter en vervolgden we onze weg naar de volgende Sperwer. En trots dat Hans was!” Met die auto’s roste Hans half Nederland door van nest naar nest, altijd te laat voor zijn afspraken maar ondertussen wel overal opdagend. Om tijd terug te winnen, schroomde hij niet om – als dat maar enigszins mogelijk was – tot onder de nestboom te rijden, ook als hij daarvoor dwars door het bos moest of een bietenakker over.

In de jaren tachtig studeerde Hans nog, biologie in Groningen, iets waar hij 16 jaar over deed. Studeren was een groot woord voor zitten in commissies, roofvogels ringen, zaken organiseren, leuke tripjes maken (onder meer naar Canada, waar hij meehielp met onderzoek naar Visarenden; Machmer *et al.* 1991), kroeghangen, noem maar op... Toch denk ik niet dat hij ooit meer roofvogels heeft geringd dan in die tijd; zelfs toen hij zelf in Canada zat, ging dat ringen in Nederland gewoon door. In Canada deed Hans voldoende stof op voor tal van sterke verhalen (‘widow-makers’), culminerend in een hilarische roofvogelavond in Assen op 31 maart 1987. Zijn lezing daar, over Canada en Visarenden, zal velen nog in het geheugen gegrift staan, al was het maar vanwege de vertaling van Garden Snake, spontaan aangeboden vanuit de zaal (TUINSLANG!), en de wijze waarop een nestboom van een Visarend beklommen moest worden (eveneens vanuit het publiek: SLOW, indachtig het bordje dat op de dia

bij een haarspeldbocht langs de weg stond, nestboom van Visarend op de achtergrond, en met een knipoog naar Hans die wel elke boom in kwam maar daar zijn tijd voor nam). De stemming zat er goed in.

In 1987 werd de Werkgroep Noord-Nederland uitgebreid met Overijssel, en daarmee veranderde de naam in Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland (WRNON). Rond 1988 begonnen ook de eerste plannen vorm te krijgen om het tot dan toe verzamelde materiaal ten dienste van Staatsbosbeheer in één rapport te verwerken. Daartoe werd Willem van Manen ingehuurd, die er tevens als gewetensbezwaarde zijn vervangende dienstplicht mee kon vervullen. Nu moest er opeens veel worden geregeld, deels met Hans via eindeloos lange en meanderende telefonades (met een record van 2,5 uur op 6 maart 1987). Gaandeweg werd bovendien duidelijk dat de gegevens van de WRNON veel te interessant waren om in een rapportje weg te stoppen. En groeide het idee een boek te maken. We spreken nu twee jaar later, 1989. Ondertussen had Bert Takman een goede organisator voor de WRNON binnengehaald, Maria Quist. Zij regelde geld voor het schrijven en uitgeven van het boek. Het schrijfwerk zou deels door Hans gebeuren, zo ook de analyse van de ringgegevens. Een substantiële klus, die maanden hard werken vereiste. Op de een of andere manier lukte het Hans niet om een woord op papier te krijgen, een beetje het verhaal van zijn leven. De kracht van Hans zat hem dan ook niet in fysieke output (artikelen), maar in mensen enthousiasmeren en in praten. De Ecologische Atlas is uiteindelijk zonder hem geschreven. Tegen de tijd dat het boek werd uitgebracht, in 1993, was Hans al met groot élan een nieuw project begonnen: Stichting Bargerveen. De rest is geschiedenis.

Hans in karakteristieke pose, sigaar in het hoofd, bezig met het ringen van een jonge Grauwe Klauwier in het Bargerveen in – vermoedelijk – 1992 (fotograaf onbekend).

Met Hans is een markante vogel verdwenen. Geen enthousiast exposé meer over *Somebody will know someday*, van Cuby & The Blizzards. Geen inventieve omzeilingen van regels: alles kan als je het maar goed aanpakt. Ook geen middernachtelijke tochten meer, het halve land door, om een jonge Grauwe Klauwier in zijn nest terug te zetten (oeps). En hoe moet het nou met die verambtelijkte natuurbeschermers in hun gebeitelde zetels, voor wie natuur bestaat uit afkortingen en regeltjes, als ze niet meer met échte natuurverhalen worden geconfronteerd?

Hans met een interessante bijvangst tijdens het vangen van Grauwe Klauwieren met een balchatri, Bargerveen, augustus 1992 (Marten Geertsma).

Met dank aan: Johan Bos, Marten Geertsma (Stichting Bargerveen), Willem van Manen, Maria Quist, Bert Takman, Stef Waasdorp.

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co. Haarlem.
- Esselink H. 1985. Noord-Nederland (Friesland, Groningen en Drenthe). In: Ooijen A.J. van (red.), Roofvogelvervolgung in Nederland: 14-17. Werkgroep Vogelsterfte, Lelystad.
- Esselink H. (red.) 1986. Roofvogelverslag 1986 Groningen Friesland Drenthe. WRNN, Assen.
- Jager L.P., Rijnierse F.V.J., Esselink H. & Baars A.J. 1996. Biomonitoring with the Buzzard *Buteo buteo* in The Netherlands: heavy metals and the sources of variation. *J.Ornithol.* 137: 295-318.
- Machmer M.M., Esselink H., Steeger C. & Ydenberg R.C. 1991. The occurrence of faultbars in the plumage of nestling Ospreys. *Ardea* 80: 261-272.
- Waard P. de 2008. Gepassioneerde natuurvorser. *De Volkskrant*, 3 september 2008.

Adres: Rob Bijlsma, Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse.